

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Hallituksen esityksen mukaan ansiopäivärahan määrää alennettaisiin 20 prosenttia 40 työttömyyspäivän jälkeen. Tämän jälkeen ansiopäiväraha alenisi edelleen 5 prosenttia 170 työttömyyspäivän jälkeen.

STTK vastustaa, eikä hyväksy ansiopäivärahan määrän alentamista. Esitetty ansioturvan leikkaus on hyvin suuri ja tästä seuraa merkittäviä toimeentulo-ongelmia työttömäksi joutuville ja heidän perheilleen. Muutosten seurauksena yhä useammat työnhakijat joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen ja muihin perusturvaetuuksiin.

Ansiopäivärahan suuruus on keskimäärin noin 1500 euroa kuukaudessa. Ansiopäivärahan alentamisen jälkeen etuuden taso putoaisi keskimäärin noin 1150 euroon. Näin suuri ansiopäivärahan tason heikennys suhteessa perusturvan tasoon ei ole vakuutusperiaatteen eikä sosiaalivakuutuksen tarkoituksen mukaista. Ei ole kestävä, että suurella osalla työttömistä ansiopäivärahan taso jää muutoksen vuoksi hyvin lähelle perusturvan tasoa. Työmarkkinoiden toimivuuden kannalta on hyvin tärkeää, että työntekijöillä on mahdollisuus saada sellaista työttömyysturvaa, joka riittää turvaamaan toimeentulon työttömyyden aikana. Nyt esitetty etuuden tason alennus johtaa siihen, että isolla osalla työntekijöistä, näin ei ole tulevaisuudessa.

Ansiopäivärahan tason alennus kohdistuu myös suurelta osin samoihin henkilöihin kuin aiempaan hallituksen esitykseen 73/2023 sisältyneet työttömyysturvan heikennykset. Näiden muutosten yhteisvaikutukset ovat kasautumassa samoille kotitalouksille ja tulevat muun muassa lisäämään lapsiköyhyyttä ja lapsiperheköyhyyttä Suomessa ja asettavat useat perheet vaikeisiin toimeentulo-ongelmiin. Nämä säästötoimenpiteet kohdentuvat yhteiskunnan heikompiosaisen kannettavaksi, ja tämä tulee aiheuttamaan syrjäytymisen ja ihmisten eriarvoistumisen kasvua.

STTK ei pidä tarkoituksenmukaisena, että ansiopäivärahan tason alennus koskee myös korotettua ansio-osaa. Korotettua osuutta voidaan maksaa työllistymistä edistävien palveluiden ajalta ja tällä on tarkoituksena luoda kannusteita palveluihin osallistumiselle. Nyt esitettävä muutos tarkoittaa, että samaan aikaan henkilölle maksetaan korotettua osaa palvelun ajalta mutta samalla häntä voidaan rangaista palveluun osallistumisesta alentamalla tuota samaa korotusosaa. Tällainen tavoitteiltaan ristikkäinen sääntely on epäselvää ja tekee työttömyysturvajärjestelmästä entistä sekavamman.

STTK pitää erittäin valitettavana, että työttömyysetuuden alentaminen koskee myös työttömyysturvan lisäpäivillä olevia. Lisäpäivien poistamisesta on jo päätetty eduskunnassa ja nyt tätä aiemmin päätettyä kokonaisuutta esitetään muutettavaksi merkittäväällä tavalla. Lisäpäivillä olevia koskeva esitetty uusi säännöstö on myös epäonnistunut toteutustavaltaan. Tämä tekee muun muassa henkilön syntymäaikaan ja työttömyyden alkuhetkeen sidottuna sattumanvaraiseksi sen, alentuuko etuus vai maksetaanko etuus täysimääräisenä. STTK pitää myös hyvin huolestuttavana sitä, että esityksessä ehdotetaan, että lisäpäivillä olevilla työttömyysetuuden taso pysyy pysyvästi alennettuna, vaikka hän työllistyisikin työhön, joka olisi työssäoloehdon täyttävää. Tämä asettaa ihmisiä iän perusteella epäyhdenvertaiseen asemaan.

STTK huomauttaa myös, että esityksessä puhutaan työttömyysetuuden porrastamisesta, vaikka omavastuupäivien määrää on juuri nostettu seitsemään. Omavastuupäivät alentavat työttömyysetuuden määrää ensimmäisen työttömyyskuukauden aikana noin 33 prosentilla. Nyt esitettävällä muutoksella etuuden taso alenisi 20 prosenttia toisen työttömyyskuukauden jälkeen. Nämä leikkaukset ansiopäivärahan tasoon ovat hyvin suuria ja ne ovat kohdistettu tehtäväksi heti työttömyyden alkuvaiheessa. STTK huomauttaa, että työttömäksi joutumisen jälkeen uuden työn löytäminen vie usein aikaa. Pelkästään rekrytointiprosessit voivat kestää yli kuukauden. Rekrytointin kesto ei ole työnhakijasta riippuvaista. Kun samalla hallitus on esittänyt myös useita muita heikennyksiä työttömyysturvaan, jotka vaikeuttavat ansioturvalle pääsyä, on selvää, että nämä toimet heikentävät merkittävästi työttömyysturvan tasoa heti työttömyyden alkuvaiheessa. Työttömyysetuuden porrastaminen on siksi terminä hallituksen esityksessä harhaanjohtava.

Lausuttavaa palkkatuetun työtä ja työssäoloehdotusta koskevasta ehdotuksesta?

Esityksessä ehdotetaan, että palkkatuetun työ ei kerryttäisi jatkossa työssäoloehdotusta. STTK ei hyväksy tätä ja vastustaa esitystä. Palkkatuetun työtä tehdään normaalissa työolainsäädännön mukaisessa työsuhteessa. Muutos asettaisi työntekijät perusteettomasti epätasa-arvoiseen asemaan. Se, että valtio tukee työnantajia palkkatuella, ei ole peruste työntekijöiden epäyhdenvertaiselle kohtelulle.

Länsimaisissa hyvinvointivaltioissa on perinteisesti pidetty tärkeänä sitä, että työntekijät voivat työtä tekemällä ansaita sosiaalivakuutukseen perustuvaa työttömyysturvaa. Nyt esitetty muutos tarkoittaa sitä, että osalla työntekijöistä näin ei jatkossa olisi. Siitäkin huolimatta, vaikka he työskentelisivät kokoaikaisessa työsuhteessa.

Muutos tulee vähentämään palkkatuetun työn houkuttelevuutta. Tämä taas johtaa siihen, että etenkin niillä työntekijöillä, joilla on työllistymiseen liittyviä haasteita, työttömyysjaksot pitenevät. Työssäoloehdon poistaminen palkkatuetusta työstä osuu toimenpiteenä erityisesti vaikeasti työllistyvien työnhakijoiden joukkoon. Muutoksen myötä heidän aktivoimisensa työllisyystoimien avulla on entistä vaikeampaa. Tämä lisää syrjäytymistä työmarkkinoilta, joka puolestaan lisää julkisen talouden menoja, muun muassa kasvavina sote-menoina.

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

STTK ei hyväksy työllistämismääräysten kumoamista. Työllistämismääräyksellä on merkittävä vaikutus monien eläkeikäisten lähistyvien työntekijöiden toimeentuloon. Määräysten avulla monet välttävät putoamisen perusturvan varaan, koska työssäoloehdon täyttäminen työllistämismääräysten avulla on mahdollista.

Muutokset tarkoittavat, että useiden yli 57-vuotiaiden ihmisten työttömyyden aikainen toimeentulo tulee laskemaan hyvin huomattavasti. Tämä johtuu etenkin siitä, että samaan aikaan työttömyysturvan lisäpäivät ovat poistumassa ja myöskään palkkatuettu työ ei jatkossa kerryttäisi työssäoloa. Selvitysten mukaan nimenomaan velvoitetyö on estänyt putoamisen työmarkkinatuella tilanteissa, joissa lisäpäiväoikeutta on rajoitettu. (Ks. Selvitys eläkeuudistuksessa sovittujen lisäpäiväoikeuteen ja ikääntyneiden aktivointiin tehtyjen muutosten vaikutuksista).

Ikäsidonnaisten suojasäännösten poistaminen tulee lisäämään köyhyyttä ja toimeentulo-ongelmia yli 57-vuotiaiden ikäryhmässä. Nämä muutokset myös kohdistuvat erityisesti yhteiskunnan heikompiosaisille, eli heille, joilla on vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille esimerkiksi toimintakykyyn tai osaamiseen liittyvien haasteiden vuoksi. Velvoitetyö on usein viimeisimpiä keinoja työllistymiseen, koska tällöin työnhakijalle ei yleensä ole tarjolla sopivaa koulutusta, työmahdollisuuksia tai muita työllistymistä edistäviä toimia. STTK pitää velvoitetyöllistämisen kumoamista työllisyyden edistämisen kannalta epätarkoituksenmukaisena.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloa ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnaisista poikkeuksista?

STTK ei hyväksy ja vastustaa muutosesityksiä, jotka koskevat ikäsidonnaisten suojasäännösten poistamista. Yli 58-vuotiaita koskeva ansiopäivärahan määrää koskeva suojasäännös on hyvin tarpeellinen varmistamaan, että eläkeikää lähestyvillä työttömillä on paremmat kannusteet etsiä myös sellaisia laadullisesti heikompia työmahdollisuuksia, joissa palkkataso on pieni ja jotka ovat lyhytkestoisia. Suojasäännöksen poistaminen merkitsee, että kannusteet hakeutua tämän tyyppisiin töihin heikentyvät. Työmarkkinoilla myös esiintyy huomattavasti ikään perustuvaa syrjintää, ja myös tästä syystä, yli 58-vuotiaita koskevan suojasäännöksen poistaminen ei ole kannatettavaa.

Samassa yhteydessä esitetään myös sitä, että velvoitetyöllistämistä luovutaan ja myös sitä, että lisäpäivillä olevien työnhakijoiden työttömyysetuutta alennetaan pysyvästi. Nämä muutokset tulevat lisäämään toimeentulo-ongelmia etenkin yli 57-vuotiaiden ikäryhmässä. Tämä tulee heijastumaan myös heidän eläkeaikaiseen toimeentuloonsa. STTK muistuttaa, että kaikilla ei ole todellisia mahdollisuuksia työllistyä kokoaikaiseen pysyväan työhön avoimilla työmarkkinoilla. Kaikilla ei ole myöskään edellytyksiä muuttaa työn perässä kauas toiselle paikkakunnalle. Näistä syistä ikäsidonnaisista poikkeussääntöjen kumoaminen ei ole hyväksyttävää.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Esityksellä tulee olemaan hyvin merkittäviä vaikutuksia niihin kotitalouksiin, joissa on työttömyysjaksoja ja lomautuksia. Vaikutukset osuvat kipeästi etenkin niihin työntekijöihin, joilla ei työttömyyden kohdatessa ole omien säästöjen luomaa taloudellista puskuria. Tämä johtuu siitä, että ansioturvaan esitetyt heikennykset kohdistetaan suurina myös heti työttömyysjakson alkuvaiheeseen. STTK pitää erittäin valitettavana, että esitettyjen heikennysten seurauksena työntekijöille ei työttömyyden kohdatessa jätetä edes säällistä aikaa uuden työn etsimiselle siten, että heidän riittävä toimeentulonsa olisi turvattu.

Esitysten vaikutusten arviointi on tehty puutteellisesti. Esityksessä lähinnä vain viitataan aiemmin vuonna 2023 tehtyyn säästötoimenpiteiden kokonaisvaikutusten arviointiin, jossa on lähinnä tarkasteltu vain vaikutuksia toimeentulon määrään. Esityksessä ei ole esimerkiksi arvioitu kotitalouksiin kohdistuvia hyvinvointivaikutuksia kuin vain hyvin suppeasti. Etenkin kun samalla esityksessä todetaan, että muutokset lisäävät merkittävästi perusturvan ja toimeentulotuen käyttöä, olisi vaikutuksia kotitalouksille ja yhteiskunnalle syytä arvioida huomattavasti laajemmin kuin esityksessä on tehty.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Puutteellisena vaikutusten arviointina voidaan kotitalouksille tehtyjen vaikutusarviointien lisäksi pitää myös tässä tehtyä työllisyysvaikutusten arviointia.

Esitettyjen muutosten yhtenä keskeisimpänä perusteluna esitetään säästövaikutuksia, joissa työllisyysvaikutuksilla esitetään olevan hyvin merkittävä rooli. Työllisyysvaikutukseksi esitetään noin 19 000 lisätyöllistä, mutta ei kerrota selvästi, mihin tämä perustuu. Kun esityksen keskeiseksi perusteluksi on nostettu työllisyyden lisääminen, olisi suotavaa, että tällaista työllisyyttä koskevaa väitettä perusteltaisiin muutenkin kuin vain toteamalla se ministeriön arvioksi. Se, että ainoa selvä viittaus esityksen arvioissa käytetystä joustosta (0,8) perustuu yhteen tutkimukseen, joka perustuu yli 20 vuotta sitten olevaan aineistoon, vaatisi huomattavasti enemmän perusteluja.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

STTK katsoo, että näitä esitettyjä erittäin suuria heikennyksiä työttömyysturvaan ei pidä tehdä. Myöskään vaikutusten riittävää arviointia ei pitäisi kiireeseen vedoten jättää jälkikäteen tehtäväksi.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

STTK pitää muutosten voimaantuloaikataulua liian nopeana, koska heikennysten on tarkoitus astua voimaan jo 2.9.2024. Tämä asettaa toimeenpanijoille, kuten työttömyyskassoille, liian vähän aikaa valmistautua näihin merkittäviin ja useisiin muutoksiin, joilla työttömyysturvalain kokonaisuutta uudistetaan.

Kansalaisten ja perheiden on hyvin vaikea varautua taloudessaan millään lailla näin suuriin samanaikaisiin heikennyksiin, koska muutokset tulevat voimaan nopeasti. Vähävaraisilla kotitalouksilla on lähtökohtaisesti heikot edellytykset luoda säästöillä puskuria työttömyyden varalta, mutta muutosten nopea voimaantulo aiheuttaa suuria ongelmia myös keskituloisille

kotitalouksille. Tämä tulee aiheuttamaan useille perheille maksuvaikeuksia työttömyyden kohdatessa, muun muassa asumiskulujen vuoksi.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

-

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Koskela Samppa
STTK ry.